

Deelsessie werk / arbeidsmigratie

10 februari 2023

Programma

1 Welkom

2 Cijfers

3 Lopende trajecten

4 Knoppen en effecten

5 Wvttk

Het grotere geheel

Cijfers

Cijfers over arbeidsmigratie (1): migratie vanuit EU-lidstaten

- Arbeidsmigratie intra-EU: standen per jaar

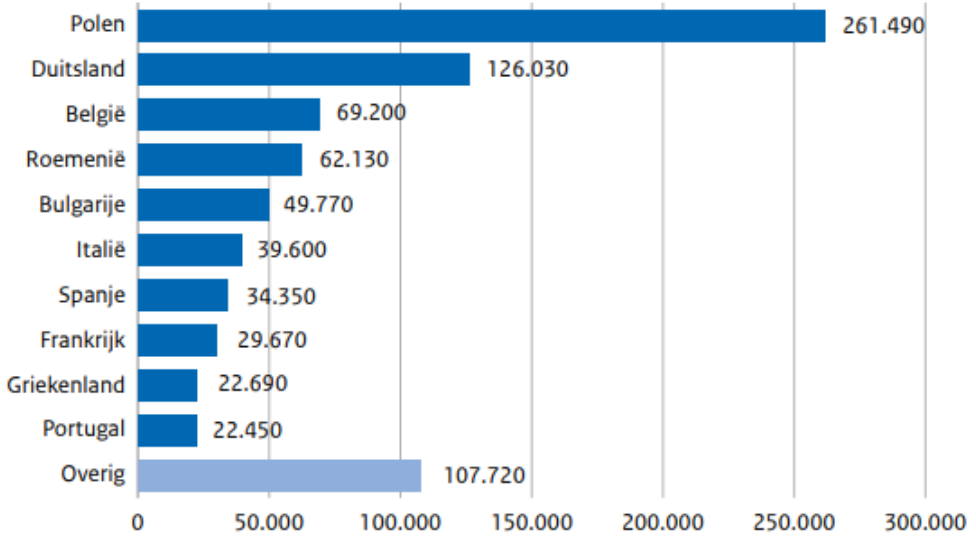
	EU-11 (MOE-landen)		EU-27 (incl. EU-11)	
Jaar	Werknemer	Zelfstandige	Werknemer	Zelfstandige
2016	242.910	15.800	421.450	33.400
2017	282.080	17.800	472.470	36.110
2018	327.510	21.500	532.660	41.000
2019	350.200	25.200	566.440	45.300
2020	318.960	29.400	507.560	46.900

NB. Cijfers over 2021 voor EU-arbeidsmigratie zijn bij het CBS nog niet beschikbaar.

Bovenstaande cijfers laten zien hoeveel EU-migranten in een bepaald jaar (meetmoment CBS: december) in totaal in Nederland werken. Het betreft dus niet de jaarlijkse instroom.

- De populatie EU-arbeidsmigranten is heel divers. Soms gaat het om arbeidsmigranten uit andere EU-lidstaten die al jaren in Nederland wonen en werken. Soms gaat het om EU-arbeidsmigranten die slechts enkele maanden in Nederland seizoensarbeid verrichten.
- Afhankelijk van de verblijfsduur kunnen andere voorzieningen nodig zijn (bijv. verschillende typen huisvesting).

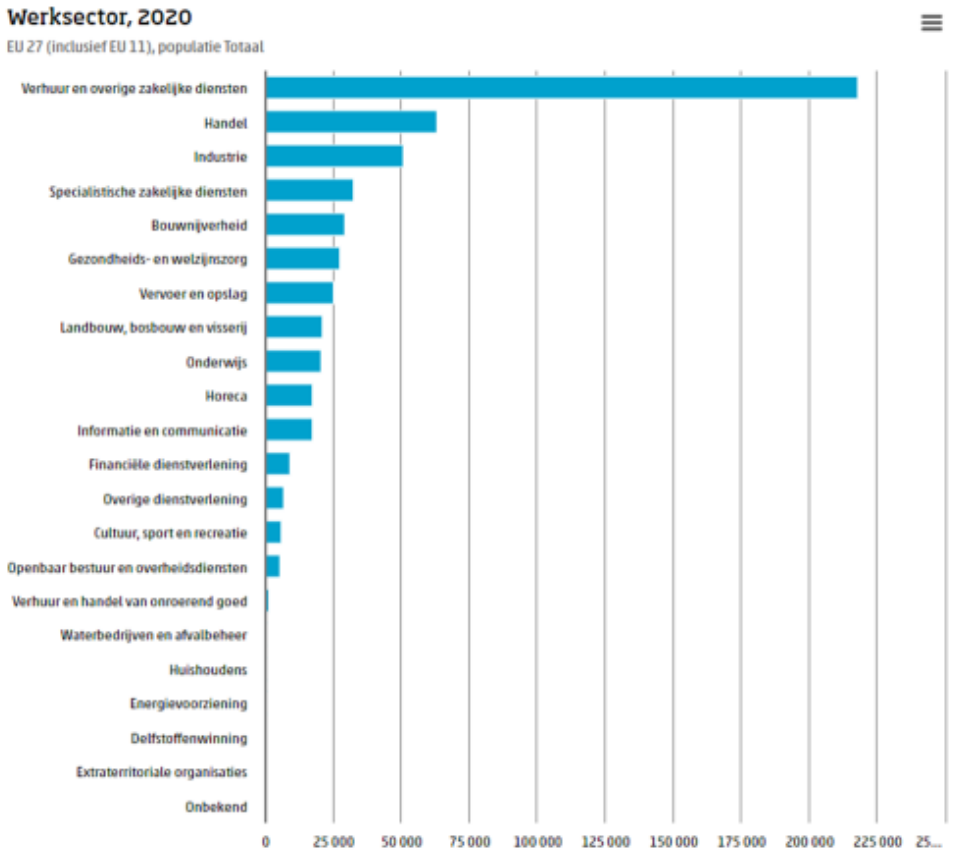
Migratie uit andere EU-lidstaten naar geboorteland in 2020

Figuur 38: *Migranten uit andere EU-lidstaten in Nederland naar geboorteland (Bron: CBS, Migrantenmonitor 2020)*[110]

Cijfers over arbeidsmigratie (2): Uitsplitsing EU-arbeidsmigratie naar werksectoren

Verdeling van EU-arbeidsmigranten naar sector

N.B.: 'Verhuur en overige zakelijke diensten' is incl. de uitzend-/uitleensector. De nadere uitsplitsing daarvan staat in de figuur hiernaast

Verdeling van EU-arbeidsmigranten werkzaam via uitzendbureaus naar sector

N.B.: Deze cijfers zijn een schatting op basis van een onderzoek bij de leden van de Algemene Bond Uitzendondernemingen (ABU)

Cijfers over arbeidsmigratie (3): instroom vanuit derde landen

Instroom naar beleidscategorie (excl. kennis en talent)

Beleidscategorie	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Werkstudent*	9.497	6.115	4.215	4.487	3.094	2.190
Aziatische Horeca (afgeschaft)	2.178	2.497	2.065	3.119	1.793	1.958
Kennismigrant kort verblijf	1.550	390	771	2.430	2.079	1.901
Asielzoekersregeling*	601	586	314	338	111	154
Reguliere arbeidsplaats	414	267	381	681	581	686
Stagiair*	121	312	325	654	528	532
Overig**	2.590	1.415	1.149	1.547	1.230	1.386
Totaal	**16.951**	**11.582**	**9.220**	**13.256**	**9.416**	**8.807**

** werkstudenten, asielzoekers en stagairs hebben een ander hoofddoel (studie/asiel) voor verblijf in NL.*
*** deze categorie betreft andere specifieke groepen, zoals geestelijken, topsporters en artiesten/musici.*

Instroom 'kennis en talent'

	2022	2021	2020	2019
Beslissingen	33.080	21.580	13.760	21.390
Inwilligingen	94%	94%	91%	94%

- Bovenstaande cijfers laten een toename zien in de instroom in 2022, met name onder kennismigranten via de kennismigrantenregeling.

Cijfers over arbeidsmigratie (3): instroom vanuit derde landen

Instroom naar beleidscategorie (excl. kennis en talent)

Beleidscategorie	2022	2021	2020	2019	2018	2017
Werkstudent*	9.497	6.115	4.215	4.487	3.094	2.190
Aziatische Horeca (regeling afgeschaft per 1-1-2022)	2.178	2.497	2.065	3.119	1.793	1.958
Kennismigrant kort verblijf	1.550	390	771	2.430	2.079	1.901
Asielzoekersregeling*	601	586	314	338	111	154
Reguliere arbeidsplaats	414	267	381	681	581	686
Stagiair*	121	312	325	654	528	532
Overig**	2.590	1.415	1.149	1.547	1.230	1.386
Totaal	**16.951**	**11.582**	**9.220**	**13.256**	**9.416**	**8.807**

** werkstudenten, asielzoekers en stagairs hebben een ander hoofddoel (studie/asiel) voor verblijf in NL.*
*** deze categorie betreft andere specifieke groepen, zoals geestelijken, topsporters en artiesten/musici.*

Instroom 'kennis en talent'

	2022	2021	2020	2019
Beslissingen	33.080	21.580	13.760	21.390
Inwilligingen	94%	94%	91%	94%

- Bovenstaande cijfers laten een toename zien in de instroom in 2022, met name onder kennismigranten via de kennismigrantenregeling.

Uitdagingen

Welke problemen bestaan er omtrent werk en arbeidsmigratie?

Belangrijkste problemen en uitdagingen

- Hoe komen we tot een richtinggevende visie op het gebied van economie en arbeidsmarkt?
- Hoe kunnen we de woon- en werkomstandigheden van arbeidsmigranten verbeteren en misstanden tegengaan?
- Hoe kunnen we beter rekening houden met en inzetten op het absorptievermogen en de voorzieningen (waaronder het woningaanbod) in de samenleving?
- Hoe kunnen we de arbeidsmarktkrapte in bepaalde sectoren tegengaan?
- Hoe kunnen we mensen die nu nog aan de kant staan beter naar werk begeleiden?

Handelingsperspectief

Welke sporen kunnen we volgen en aan welke knoppen kunnen we draaien?

Overzicht sporen

1. **Vertrekpunt: keuzes rondom economie en industriebeleid (grip vanuit langetermijnvisie o.b.v. brede welvaart)**

   Een visie op de economie en samenleving voor de lange termijn vertalen naar keuzes in het industrie-, arbeidsmarkt- en migratiebeleid, bijvoorbeeld door kennissessies en ontwikkeling van gericht industriebeleid. Een dergelijke visie kan de basis leggen onder, en sturing geven aan, de volgende sporen.

2. **Meer mensen aan het werk helpen (grip via sturing op de arbeidsmarkt)**

   Het aanboren van onbenut arbeidspotentieel en hervormen van de arbeidsmarkt binnen Nederland, bijvoorbeeld door specifieke doelgroepen (50-plussers, statushouders) beter naar werk te begeleiden, asielzoekers makkelijker toegang te geven tot de arbeidsmarkt en flexwerken te bemoeilijken.

3. **Tegengaan van concurrentie op arbeidsvoorwaarden (grip via huisvesting en werkomstandigheden)**

   Het verbeteren van de arbeidsvoorwaarden en huisvesting en het bestrijden van misstanden in Nederland, bijvoorbeeld door het tegengaan van flexibele contracten, het herzien of afschaffen van de vrijstelling Extraterritoriale Kosten (ETK, een belastingvrije vergoeding door de werkgever), uitvoering van de aanbevelingen van de Commissie Roemer, waaronder certificering van uitzendbureaus, of een uitzendverbod in specifieke sectoren (zoals de vleessector naar voorbeeld van Duitsland).

4. **Arbeidsmigratie laten aansluiten op (lokale) behoeften (grip via voorzieningen en/of maatschappelijke opgaven)**

   Het vergroten van of sturen vanuit de beschikbare maatschappelijke voorzieningen, bijvoorbeeld door het in kaart brengen voor gevolgen voor huisvesting, transport, zorg, etc. voordat een nieuw bedrijf zich vestigt (bedrijfseffectrapportage). Voor derdelanders kan gedacht worden aan het herzien van specifieke regelingen (voor au pairs, kennismigranten) of het instellen van een vakkrachtenregeling voor tekortberoepen (zoals zorg en techniek).

Spoor 1: Keuzes voor een economie van de toekomst

Beschrijving

We staan voor grote opgaven rondom o.a. verduurzaming en woningbouw. Daar zijn veel arbeidskrachten voor nodig, die ook op de langere termijn lijken te ontbreken. Daarnaast is de arbeidsproductiviteit al jaren laag. Er lijken daarom keuzes nodig te zijn omtrent de arbeidsvraag. Daarnaast stellen demografische ontwikkelingen ons voor nieuwe uitdagingen.

Door tegelijkertijd fors in te zetten op veel maatschappelijke problemen, ontstaan er in veel sectoren personeelstekorten. Wil het kabinet prioriteren binnen de eigen kabinetsambities en/of maatschappelijke doelen?

Economische activiteit is in principe aan de markt zelf. De overheid bepaalt echter de randvoorwaarden (minimumloon, arbeidsomstandigheden). Wil het kabinet hogere eisen stellen aan deze randvoorwaarden en daarmee bedrijven/sectoren een prikkel geven om meer te innoveren en mogelijk minder afhankelijk te zijn van arbeidsmigranten?

Effect

Een visie op de economie en de arbeidsmarkt kan helpen bij het bepalen in welke mate Nederland arbeidsmigranten nodig heeft en welke rol zij in een toekomstige economie spelen. De behoefte om de vele maatschappelijke ambities te verwezenlijken en de daarmee gepaarde gaande grote vraag naar arbeid kan worden afgezet tegen een brede welvaartsbenadering (druk op ruimte, voorzieningen en samenleving). Met behulp van kennissessies en toonaangevende instituties wordt dit momenteel in een ambtelijke verkenning uitgewerkt.

Doorlooptijd

Lange doorlooptijd

Europese inzet vereist?

Nee, dit betreft een visie op de nationale economie. Dat laat onverlet dat ook in de EU het gesprek kan worden gevoerd over welke economische activiteit wel/niet behouden dient te blijven.

Overige relevante informatie of samenhang

Dit spoor hangt samen met de inzet van EZK voor een strategische agenda voor de economie in 2050 en de ambtelijke verkenning ‘Werken aan de toekomst’ (SZW), waarvan naar verwachting medio 2023 de eerste resultaten te delen zijn. Ook het onderzoek van de Staatscommissie biedt hiervoor belangrijke inzichten.

Spoor 2: Meer mensen aan het werk helpen
(onder wie asielzoekers/statushouders/niet-uitkeringsgerechtigden)

Beschrijving

Dit omvat nationale acties om mensen langs de kant aan het werk te helpen, meer uren werken te stimuleren en statushouders beter naar werk te leiden. Het is echter de vraag in hoeverre er nog sprake is van onbenut arbeidspotentieel, gezien de huidige krapte, lage werkloosheid en relatief weinig mensen in de bijstand. Daarnaast kan innovatie de vraag naar arbeid verlagen.

Wat is ervoor nodig om het onbenutte arbeidspotentieel beter te benutten en mensen met afstand tot de arbeidsmarkt naar werk te begeleiden?

Wil het kabinet inzetten op het meer laten werken van asielzoekers?

Hoe kunnen we de arbeidsparticipatie van statushouders verhogen?

Voorbeelden van maatregelen zijn:
- Verruimen van voorwaarden voor asielzoekers die willen werken (mede o.b.v. lessen van Oekraïners en lopend onderzoek)
- Verbeteren arbeidsparticipatie van statushouders, langs vier actielijnen waarin werk en taal worden gecombineerd:
  - Vroege participatie (vanuit het azc);
  - Gerichte ondersteuning en samenwerking met werkgevers en intermediaire partijen;
  - Werken op eigen niveau (begeleiding van hoger opgeleide statushouders);
  - Stimuleren van samenwerking in regio's en met branches (incl. experimenten met startbanen).

Effect

Door arbeidspotentieel binnen Nederland meer te benutten en in te zetten op innovatie, kan de krapte in sectoren afnemen. Daarmee vermindert bij werkgevers de behoefte aan arbeidsmigranten uit de EU en derde landen. Om significant effect te hebben op arbeidsmarktkrapte zijn waarschijnlijk grote (stelsel)wijzigingen nodig.

Doorlooptijd

Kortlopende maatregelen zijn mogelijk, maar gaan om kleine groepen. Grote stelselwijzigingen hebben mogelijk meer impact, maar kosten veel tijd.

Europese inzet vereist?

Nee.

Overige relevante informatie of samenhang

Dit spoor hangt samen met maatregelen om de krapte op de arbeidsmarkt aan te pakken en om statushouders beter naar werk te begeleiden (Kamerbrief in Q1 2023). Daarnaast voert Regioplan een onderzoek uit naar de mogelijkheden om asielzoekers meer te laten werken (verwacht in februari).

Spoor 3: Tegengaan van concurrentie op arbeidsvoorwaarden

Beschrijving

Dit omvat het creëren van een gelijk speelveld, het verminderen van concurrentie op arbeidsvoorwaarden en het aanpakken van misstanden. Onderdeel daarvan is het tegengaan van flexvormen (oproep-/nul-uren-/uitzendcontracten) en andere structurele arbeidsmarkthervormingen.

Hoe kunnen we ervoor zorgen dat het op het gebied van arbeidsvoorwaarden onaantrekkelijker wordt om arbeidsmigranten van buiten de landsgrenzen naar Nederland te halen?

Voorbeelden van maatregelen zijn:
- Wettelijk verbod op uitzendkrachten in specifieke sectoren
- Herzien van vrijstelling Extraterritoriale Kosten (ETK)

Effect

Met deze maatregelen kan het kabinet de waarde van arbeid verhogen. Er wordt een reële prijs betaald voor het werk door arbeidsmigranten en ze krijgen de woon- en werkomstandigheden die zij verdienen. Hierdoor wordt oneerlijke concurrentie tegengegaan en wordt het voor bedrijven minder lonend om arbeidsmigranten in te zetten t.o.v. binnenlands personeel.

Door meer mensen in bepaalde sectoren in vaste dienst te laten werken (d.m.v. arbeidsmarkthervormingen of een uitzendverbod), wordt het voor Nederlandse werknemers aantrekkelijker om in deze sectoren te werken. Daarnaast zorgt het duurder maken van (goedkope) arbeid ervoor dat sectoren die daar nu van afhankelijk zijn, gestimuleerd worden om te innoveren (om daarmee arbeidskrachten te kunnen besparen).

Doorlooptijd

Combinatie van *quick win* en langere doorlooptijd (afhankelijk van de specifieke maatregel).

Europese inzet vereist?

Het juridische kader staat vast. Europese inzet met name waar het gaat om de schaduwkanten van het vrij verkeer van werknemers en diensten. Afspraken met andere landen omtrent informatievoorziening en handhaving in ELA-verband worden op dit moment reeds gemaakt.

Overige relevante informatie of samenhang

Dit spoor hangt samen met de onderhandelingen over arbeidsmarkthervormingen.

Spoor 4: Arbeidsmigratie laten aansluiten op (lokale) behoeften en opgaven

Beschrijving

Dit spoor is erop gericht om (o.a. op lokaal niveau) meer regie te nemen, bijvoorbeeld door een huisvestingsplicht, een bedrijfseffectrapportage of vakkrachtenregeling. De kern is dat hiermee rekening wordt gehouden met de voorzieningen en het absorptievermogen in de samenleving.

Wanneer er bij voorbaat blijkt dat er niet genoeg voorzieningen beschikbaar zijn voor arbeidsmigranten, wat moeten dan de gevolgen zijn voor het ontplooien van nieuwe economische activiteiten?

Wil het kabinet kennismigratie onverminderd blijven stimuleren en/of ook migratie voor specifieke (krapte)sectoren faciliteren, bijvoorbeeld met een vakkrachtenregeling?

Voorbeelden van maatregelen zijn:
- Hanteren van een bedrijfseffectrapportage bij vergunningverlening door gemeenten.
- Vakkrachtenregeling voor specifieke (krapte)sectoren, zoals voor de zorg of energietransitie.
- Migratiepartnerschappen met derde landen over (circulaire) migratie.

Effect

Langs dit spoor zorgen we ervoor dat we voldoende voorzieningen creëren voor arbeidsmigranten en dat de lasten niet alleen bij lokale gemeenschappen terechtkomen, maar vooraf worden betrokken in de afweging om bepaalde economische activiteit aan te trekken en daardoor ook bij de werkgevers gevoeld worden. Door inzichtelijk te krijgen wat de huisvestings-, zorg- of infrastructuurbehoeften zijn bij nieuwe bedrijvigheid, kunnen lokale overheden en gemeenschappen beter inzichtelijk krijgen in hoeverre nieuwe bedrijvigheid past in de omgeving. Daaruit kan ook blijken dat het onverstandig is om een nieuw bedrijf te laten starten wanneer de omgeving daarvan meer lasten dan lusten heeft.

Met een regeling voor specifieke vakkrachten (bijvoorbeeld in de zorg of de techniek) wordt de krapte in bepaalde sectoren verlicht en worden oneigenlijke routes om derdelanders naar Nederland te halen minder aantrekkelijk. Daarnaast kan dit bijdragen aan de toekomstbestendigheid van voorzieningen (zoals de zorg) of maatschappelijke transities (zoals de energietransitie).

Doorlooptijd

Combinatie van *quick win* en langere doorlooptijd (afhankelijk van de specifieke maatregel).

Europese inzet vereist?

Binnen de EU kan worden ingezet op het verbeteren van de match tussen vraag en aanbod (bijvoorbeeld via UWV/EURES) en het beter stroomlijnen van erkenning van beroepskwalificaties. Daarnaast zou Nederland aansluiting kunnen zoeken bij het voorstel van de Europese Commissie omtrent Talentpartnerschappen (tot op heden heeft NL terughoudend gereageerd).

Overige relevante informatie of samenhang

De Adviesraad Migratie (ACVZ) heeft meerdere malen opgeroepen tot een regeling voor specifieke sectoren vanuit een brede welvaartsbenadering. Daarmee kunnen migranten die komen werken in bijvoorbeeld de zorg of energietransitie gemakkelijker naar Nederland komen. Vergelijkbare oproepen zijn gedaan door VNO-NCW en MKB Nederland.

Overzicht mogelijke *quick wins* (bovenop lopende trajecten)

- Voorwaarden verruimen zodat asielzoekers makkelijker en langer kunnen werken (o.a. 24-wekeneis)
- Verbeteren van de arbeidsparticipatie van statushouders
- Afspraken met gemeenten over bedrijfseffectrapportages en voorzieningen (o.a. in de regiodeals)
- Invoering van een vakkrachtenregeling in specifieke sectoren (bijv. zorg, techniek)
- Uitzendverbod voor specifieke sectoren (bijv. vleessector)
- Stimuleren van delokalisatie (economische activiteiten deels in het buitenland laten plaatsvinden), bijv. via migratiepartnerschappen

Kanttekeningen bij de sporen en beleidsopties

- Het beperken of verruimen van arbeidsmigratie heeft ook gevolgen voor het aantal gezinsmigranten dat mee-/nareist met de arbeidsmigrant. Over gezinsmigratie is een afzonderlijke deelsessie ingepland.
- Het vrij verkeer van diensten en personen van de EU beperkt de mogelijkheden om EU-arbeidsmigratie te sturen. De vier sporen bieden mogelijkheden om ook op EU-arbeidsmigratie enige grip te krijgen. Dat kan op de korte termijn onder andere via arbeidsmarkthervormingen en op de langere termijn met een gericht industriebeleid.
- Arbeidsmigratie van buiten de EU (derdelanders) kan directer worden beïnvloed. Voor deze groep migranten is het huidige beleid restrictief, behalve voor kennismigranten.
- Er zijn veel verschillende beleidsopties geïnventariseerd. In de presentatie zijn enkele voorbeelden opgenomen. Op basis van dit overleg kunnen concrete maatregelen nader worden uitgewerkt en interdepartementaal verder worden afgestemd. Bij deze uitwerking moet ook de Europese en internationale context en regelgeving worden betrokken.

Lopende trajecten

Lopende trajecten

Domeinen/sporen waarbinnen kan worden gestuurd op arbeidsmigratie (zie sheet 12):	1. Arbeidsmarkt	2. Arbeidsvoorwaarden	3. (lokale) behoeften en voorzieningen	4. Toekomstvisie op de economie
Uitvoering aanbevelingen Commissie Roemer *Output: jaarlijkse rapportage met voortgang uitvoering (SZW), januari 2023*	X	X	X	
Onderhandeling met sociale partners over arbeidsmarkthervormingen *Output: Kamerbrief met beoogd onderhandelaarsakkoord, februari 2023 (SZW)*	X	X		
(Aanvullende) maatregelen tegen arbeidsmarktkrapte *Output: brief over maatregelen, februari 2023 (SZW)*	X	X		
ACVZ-advies 'Zorgvuldig arbeidsmigratiebeleid' over arbeidsmigratie in de zorgsector *Output: Kamerbrief met kabinetsreactie, februari 2023 (JenV/VWS/SZW)*	X		X	
Onderzoek toegang asielzoekers tot de arbeidsmarkt *Output: onderzoeksrapport, februari 2023 (SZW)*	X			
SER-rapport over arbeidsmarktproblematiek in maatschappelijke sectoren *Output: publicatie, februari 2023 (SZW)*	X			
ACVZ-advies 'Realisme rond richtgetallen' *Output: Kamerbrief met kabinetsreactie, maart 2023 (JenV)*			X	X
Visie op de economie in 2050 *Output: Kamerbrief (EZK), datum PM*				X
Onderzoek naar demografische ontwikkelingen *Output: Advies van de Staatscommissie Demografie 2050, december 2023 (SZW)*			X	X

Afspraken vervolgproces

Wvttk

